

IMIDJ PSIXOLOGIYASI HAQIDAGI QARASHLARNING TARIXIY EVOLOUTSIYASI

Yormatova Umida Anvarovna
Ustoz
Dusmurodiva Fotima Abdurasul qizi
Talaba

Annotatsiya: Mazkur maqolada imidj psixologiyasi tushunchasining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari tarixiy jihatdan tahlil qilinadi. Qadimgi sivilizatsiyalar davridan boshlab zamonaviy psixologiya va sotsiologiya fanigacha bo'lgan davrda imidjga bo'lgan qarashlarning evolyutsiyasi yoritib beriladi. Tadqiqotda imidjning shaxs ruhiyati, ijtimoiy munosabatlar va kommunikativ jarayonlarga ta'siri ochib berilgan. Shuningdek, imidj psixologiyasining bugungi kundagi ahamiyati va uning shaxsiy hamda professional faoliyatdagi o'rni asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: imidj, imidj psixologiyasi, tashqi ko'rinish, ijtimoiy obraz, shaxs psixologiyasi, kommunikatsiya, tarixiy evolyutsiya, ijtimoiy ta'sir

Jamiyat taraqqiyoti jarayonida insonning tashqi ko'rinishi, o'zini tutishi va boshqalar ongida qoldiradigan taassuroti muhim ijtimoiy-psixologik omil sifatida shakllanib kelgan. Bugungi kunda "imidj" tushunchasi shaxsiy muvaffaqiyat, ijtimoiy mavqe, siyosiy yetakchilik va professional faoliyat bilan chambarchas bog'liqdir. Imidj psixologiyasi insonning tashqi va ichki xususiyatlari orqali atrofdagilar ongida qanday obraz hosil bo'lishini o'rganadi. Ushbu maqolada imidj psixologiyasi haqidagi qarashlarning tarixiy rivojlanish bosqichlari tahlil qilinadi.

Qadimgi davrlarda imidj haqidagi qarashlar.

Imidj psixologiyasining dastlabki unsurlari qadimgi sivilizatsiyalar davridayoq shakllangan. Qadimgi Misr, Yunoniston va Rim jamiyatlarida tashqi ko'rinish, kiyinish uslubi va nutq madaniyati shaxsning ijtimoiy mavqeini belgilovchi asosiy omillardan biri bo'lgan. Qadimgi yunon faylasufi Platon tashqi go'zallikni ichki axloqiy go'zallik bilan bog'lagan bo'lsa, Aristotel insonning nutqi, mimikasi va xatti-harakatlari boshqalarga ta'sir ko'rsatishdagi muhim vosita ekanini ta'kidlagan.

Rim notiqlik maktablarida esa shaxsiy obrazni shakllantirish, ya'ni ovoz ohangi, kiyinish, sahnadagi harakatlar orqali auditoriyani ishontirish masalalariga katta e'tibor qaratilgan. Bu holatlar imidjning psixologik ta'sir kuchi qadimdan anglanganini ko'rsatadi.

O'rta asrlar davrida imidj tushunchasi.

O'rta asrlarda imidj tushunchasi asosan diniy va ijtimoiy me'yorlar bilan bog'liq holda rivojlandi. Bu davrda inson qiyofasi va xulqi uning e'tiqodi, axloqiy pokligi bilan baholangan. Sharq mutafakkirlari, xususan, Abu Nasr Forobiy va Abu Ali ibn Sino insonning tashqi qiyofasi, yurish-turishi va nutqi uning ruhiy holatini aks ettiradi, degan fikrlarni ilgari surganlar.

Ibn Sino "Tib qonunlari" asarida insonning tashqi belgilariga qarab ruhiy holatini baholash mumkinligini ta'kidlab, bu orqali psixologik diagnostikaning ilk ko'rinishlariga asos solgan. Bu davrda imidj ko'proq axloqiy va ma'naviy mezonlar asosida shakllangan.

Yangi davr va ma'rifatparvarlik davrida imidjga yondashuv.

XVII–XVIII asrlarda jamiyatda individualizm g'oyalari kuchayishi bilan imidj masalasiga bo'lgan qarashlar ham o'zgara boshladi. Ma'rifatparvarlik davrida inson shaxsiy qobiliyatlari, bilimi va o'zini namoyon etish uslubi orqali baholana boshlandi. Fransuz faylasufi Jan-Jak Russo insonning tabiiy qiyofasi va samimiyligi muhimligini ta'kidlagan bo'lsa, ingliz mutafakkiri Jon Lokk inson ongining shakllanishida tashqi muhit va ijtimoiy taassurotlarning rolini ko'rsatib berdi. Bu davrda imidj shaxsning jamiyatdagi muvaffaqiyatiga ta'sir qiluvchi ijtimoiy-psixologik hodisa sifatida qarala boshlandi.

XIX–XX asrlarda imidj psixologiyasining shakllanishi.

XIX asr oxiri va XX asr boshlarida psixologiya fan sifatida shakllanishi bilan imidj masalalari ilmiy jihatdan o'rganila boshlandi. Uilyam Jeyms shaxsning "ijtimoiy Men" tushunchasini ilgari surib, inson o'zini boshqalar qanday ko'rishini muhim psixologik omil sifatida baholagan.

XX asrda sotsiolog Erving Goffman "kundalik hayotda o'zini taqdim etish" nazariyasini ishlab chiqib, insonlarni sahnadagi aktyorlarga qiyoslagan. Uning fikricha, har bir inson muayyan vaziyatga mos obraz yaratadi va shu orqali boshqalar ongida kerakli taassurot qoldirishga intiladi. Bu yondashuv imidj psixologiyasining ilmiy asoslarini mustahkamladi.

Zamonaviy davrda imidj psixologiyasi.

Bugungi kunda imidj psixologiyasi mustaqil yo'nalish sifatida rivojlanmoqda. U shaxsiy imidj, professional imidj, siyosiy imidj va korporativ imidj kabi yo'nalishlarni qamrab oladi. Ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli texnologiyalar imidj shakllanish jarayonini tezlashtirib, uning ta'sir doirasini kengaytirdi.

Zamonaviy psixologiyada imidj shaxsning o'z-o'zini baholashi, kommunikativ qobiliyatlari va emotsional intellekti bilan uzviy bog'liq holda o'rganiladi. Imidj nafaqat tashqi ko'rinish, balki nutq madaniyati, xulq-atvor, qadriyatlar va axborot uzatish uslublarini ham o'z ichiga oladi.

Xulosa: Imidj psixologiyasi haqidagi qarashlar tarixiy jarayonda sodda tashqi taassurotlar tushunchasidan murakkab ijtimoiy-psixologik tizimga aylangan.

Qadimgi davrlarda intuitiv tarzda shakllangan imidj tushunchasi bugungi kunda ilmiy asoslangan, keng qamrovli nazariya va amaliyot sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Shaxs va jamiyat o‘rtasidagi munosabatlarni tushunishda imidj psixologiyasi muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Goffman E. The Presentation of Self in Everyday Life. — New York: Anchor Books, 1959.
2. James W. The Principles of Psychology. — New York: Henry Holt and Company, 1890.
3. Platon. Davlat. — Toshkent: Fan, 2004.
4. Aristotel. Ritorika. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2005.
5. Forobiy A.N. Fozil odamlar shahri. — Toshkent: Fan, 1993.
6. Ibn Sino A.A. Tib qonunlari. — Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi nashriyot, 1996.
7. Андреева Г.М. Социальная психология. — Москва: Аспект Пресс, 2011.
8. Майерс Д. Социальная психология. — Санкт-Петербург: Питер, 2014.
9. Шепель В.М. Имиджелогия. — Москва: Академический проект, 2002.

